

VIITORUL CATALOGULUI, VIITORUL CATALOGĂRII

(Puncte de vedere din ultimele articole de specialitate: o scurtă trecere în revistă)

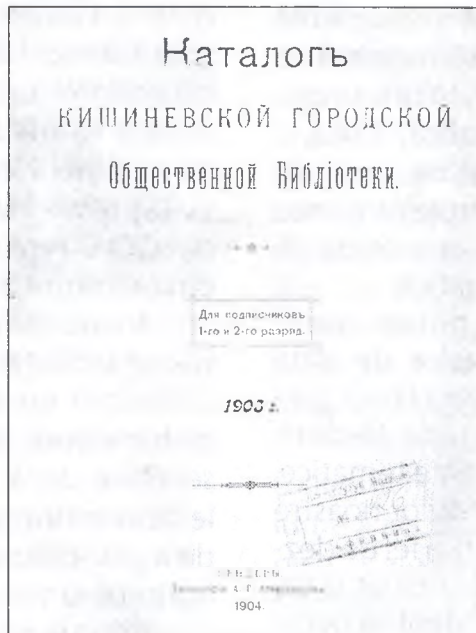
Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI,
director general al BM „B.P. Hasdeu”

A vorbi despre viitor ne obligă prezentul în permanentă și neplanificată schimbare. A vorbi despre viitor este dificil pentru că iarăși nu-i ceva ce ne planificăm. Vine peste noi într-o formă neașteptată, care cere mișcări spre ceva nou. Așa s-a întâmplat cu conceptul *Biblioteca 2.0*. Doar n-a existat *Biblioteca 1.5*, *1.6... 1.9*, ca să apară *Biblioteca 2.0*.

Așa cum desprindem din literatura de specialitate, din ultimii ani, astăzi serviciile bibliotecii sunt foarte interdependente cu serviciile internetului, iar utilizatorii bibliotecii sunt prin definiție utilizatori web, de vreme ce le oferim un webcatalog. Discuțiile despre *Biblioteca 2.0* generează două subiecte de dezbateri. Primul se referă la următorul fapt: catalogul bibliotecii, fie și webcatalog, în sensul căutării listei de titluri pe care le deține biblioteca, nu este altceva decât un serviciu de bibliotecă primar. Al doilea subiect se referă la conceptul 2.0, a cărui filozofie accentuează aspecte sociale ale informației ca revizuirea, reconsiderarea, analiza, corectarea, reexaminarea, recomandarea, adăugarea, anexarea, atașarea, etichetarea etc.

Catalogul bibliotecii este cel mai real, veritabil instrument 1.0 – un index de titluri fizice păstrate în colecția bibliotecii secolului XX.

Fiecare intrare / înregistrare în catalog este un abstract concis ce reprezintă ceva de pe rafturile bibliotecii. E un exemplu

excelent de metadate, pentru că forma catalogului este o reprezentare a bibliotecii la nivelul abstract rezultat din ceva real. Drept exemplu ne poate servi și *Catalogul Bibliotecii Municipiului Chișinău* de la 1903... La fel și *Catalogul cărților cu autografe*, *Catalogul lucrărilor publicate de Biblioteca Municipală*, *Catalogul publicațiilor periodice abonate de către Biblioteca Municipală* etc.

Conceptul catalogului de reprezentare unu la unu a colecțiilor bibliotecii conduce la supoziția că utilizatorul accesează catalogul ca să găsească ceva ce deja deține, are biblioteca. Dacă utilizatorul nu caută un subiect cunoscut (*Are Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” cartea aceasta?*), întrebarea lui poate fi formulată altfel: *Ce pot găsi la acest subiect în Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”?* Este diferită de întrebarea *Ce informații există la subiectul dat?* Acest punct de vedere ca abordare a căutării în catalog este mai mult o explorare. Există o diferență între a descoperi (informația) și a localiza (unde putem găsi informația, resursele descoperite) și între holdingul unei biblioteci anume. Raportul OCLC cu referire la percepția bibliotecii arată clar că doar 1% din utilizatori încep căutarea informației cu/sau de la catalogul bibliotecii. Catalogul bibliotecii începe... atunci când utilizatorul se uită să găsească ceva ce se așteaptă să aibă biblioteca, de regulă doar cărți, arată același raport OCLC.

Mediul informațional actual, bazat pe resurse electronice distribuite, nu este îngădit geografic precum mediul informațional tipărit. Utilizatorilor le place experiența de utilizare a instrumentelor de descoperire a informației, ca parte a mediului electronic prin care funcțiile de descoperire și obținere sunt satisfăcute prin aceste instrumente de căutare. Altă experiență, la fel agreată de utilizatori: căutarea nu e limitată la o singură instituție sau locație geografică / fizică, ci se transformă într-un agregat de surse informaționale. Într-o lume a rețelilor, lumea 2.0, principiul de organizare este serviciul, nu instituția sau locația geografică.

În acest sens, de serviciu, putem exemplifica cu managerierea bazelor de date deținute de bibliotecă: *ELF Direct EBSCO*, *Jurist*, *Practica Judiciară*, *Hein on line*, *Medline*, catalogul electronic, baze de date tematice, locale etc. Dar în cazul bibliotecilor noastre și al altor biblioteci, din alte țări la fel de dezvoltate, ele sunt manageriate separat și căutările se efectuează independent în fiecare bază de date, nu printr-o singură căutare care ar integra resursele din toate bazele de date. Bazele de date nu înlocuiesc catalogul, dar este evident astăzi, că noul model de catalog ar trebui să se integreze cu noi tipuri de servicii. Modelul emergent al serviciilor cu multe straturi, ca o bancă, există în biblioteci cu o varietate de resurse.

Conceptul 2.0 nu este despre căutare. Web 2.0 este un concept care permite utilizatorului participarea și adăugarea de conținut și valoare. Obișnuit să se *blog(u)iască*, să scrie, să critice, să simtă o comunitate în destinația sa electronică, el vrea să interacționeze cu resursele informaționale, nu să le consume pasiv. Aceasta generează o dilemă în fața bibliotecilor. Catalogoagele sunt create de profesioniști, care se bazează pe un set de reguli bine elaborate. Ideea de a modifica catalogul nu se înscrie nicicum în mentalitatea bibliotecarilor, catalogatori / indexatori. Baza, fundamentul catalogului, a/al catalogării rămân la fel, și reexaminarea, revizuirea, reconsiderarea nu afectează recuperarea, refacerea, reparația. Multe

catalogoage sunt asociale, nu și echivalentul electronic care îngăduie să scrie comentarii pe versoul fișei de catalog.

Utilizatorii schimbă și diseminează confortabil resursele informaționale pe care le identifică, le găsesc și le combină cu resursele altor utilizatori (de exemplu, *Librarything*. *Catalogul Bibliotecii Congresului*). Ei vor să creeze bibliografii din bibliografii, din catalogoagele bibliotecii. Cercetările demonstrează că utilizatorii implică în activitatea de regăsire a informației mai multe alte activități relaționate la informație. Același sondaj OCLC *Percepția bibliotecii* arată că 84% din utilizatori încep navigarea cu un motor de căutare (am arătat mai sus, doar 1% cu webul bibliotecii). Aceasta nu înseamnă că utilizatorii nu sunt interesați de serviciile de bibliotecă, dar ei nu pot descoperi toate serviciile dacă biblioteca nu merge spre a le demonstra și promova, dacă nu caută căi de a găsi utilizatorul, dar așteaptă când utilizatorul va veni la bibliotecă.

Viitorul catalogului este un subiect foarte discutat în comunitatea bibliotecară mondială, abordat destul de des la reuniunile internaționale de biblioteconomie, și deci reflectat în literatura de specialitate. S-au publicat patru mari rapoarte referitor la viitorul catalogoagelor, elaborate de importanți actori, actori-cheie ai lumii bibliotecare – Biblioteca Congresului, SUA, Biblioteca Națională a Australiei, Rețeaua de Informare Științifică și OCLC. Concluziile din toate cele patru rapoarte sunt prin excelență similare și pot servi ca ghiduri de bune practici pentru îmbunătățire, care presupun și unele măsuri de sprijin internațional în lumea bibliotecară.

Ultimul articol care dezbate acest subiect este publicat în materialele IFLA 2010 (10-15 august 2010, Gothenburg, Suedia). Autorul articolului este Martin Flynn din Londra, Marea Britanie. Se intitulează *De la dominare la declin? Viitorul descoperirilor bibliografice, accesului și furnizării*.

Catalogoagele de bibliotecă, susține Flynn, s-au mișcat de pe poziția de domi-

nare pe una de declin în furnizarea, accesul și descoperirea bibliografică. Conținutul lor e invizibil pentru motoarele de căutare. Procesul de catalogare este foarte complex și dificil. Utilizatorii fac eforturi enorme ca să le înțeleagă și să se bucure de avantajul de a adăuga elemente de valoare.

Pentru mai mult de o sută de ani catalogul bibliotecii a fost unicul care a condus spre informație și acces. Prin anii '80 ai secolului XX au apărut și substituenții. Emergența serviciilor informaționale online a împins catalogul bibliotecii de la dominanță la declin. Implementarea unor schimbări radicale va ajuta să repună în drepturi, măcar apropiate de cele avute până acum, sau va restabili aceste roluri ale catalogului de bibliotecă.

M. Flynn evidențiază următoarele schimbări:

1. Producerea cataloagelor în bibliotecă este o muncă intensivă, dificilă și tot atât de costisitoare. Implică duplicarea efortului: o carte este catalogată, cu mici excepții, de către 2000 de bibliotecari (în RM). Câte persoane cataloghează, atâtea rezultate diferite avem, pentru că procesul de catalogare este unul subiectiv – regulile sunt dominate în alegerea opțiunii de profesionalism, măiestrie, intuiție profesională și, nu în ultimul rând, de nivelul de cultură generală. Mai puțin de 5% de cercetători și studenți recunosc că apelează la webcataloage ca prim punct de navigare și căutare a informației necesare.

2. Conținutul cataloagelor este invizibil pentru motoarele și instrumentele de căutare. Aceasta pentru că bibliotecile prea târziu au adoptat tehnologia pentru rezolvarea problemelor de acces. Cei care au catalog electronic seamănă mai degrabă ca un manual de sistem, dar nu cu un produs care să absoarbă tot potențialul automatizării. Cataloagele noastre nu au opțiunea care să-i permită utilizatorului implicarea, conclucra. Catalogul electronic al bibliotecii este concentrat exclusiv pe cărți și alte materiale

printate și ignoră vastitatea *input*-urilor informaționale în format digital.

3. Specialiștii catalogatori se bat acum cu fenomenul „efortului cel mai mic” sau „efortului minim” (lumea în general acceptă acest fenomen) – oamenii nu utilizează informația pentru că este ușor s-o găsească, ei utilizează informația care știu că e săracă, de calitate îndoielnică, pentru că au depus un foarte mic efort ca s-o găsească.

4. Urmărim și experimentăm multe căutări eșuate, navigări frustrate, căutări confuze, organizare proastă a rezultatelor de căutare – acestea sunt problemele endemice ale catalogului electronic, online. Toate aceste probleme sunt rezolvate de motoarele de căutare, dar nu de cataloagele bibliotecii.

5. Împrumutul interbibliotecar este sub toate nivelurile decente de utilizare. Într-o lume a accesului instant la resurse electronice și a așteptărilor utilizatorilor, ca și în internet („Cumpără acum!”, „la acum!”), tot mai des o cantitate imensă de resurse din colecțiile bibliotecilor rămâne neutilizată.

6. Este o considerabilă oportunitate de a îmbrăca cataloagele noastre în straie moderne prin utilizarea întregului potențial al sistemului de management bibliotecar (soft) pentru a avea produsele necesare de îmbunătățire a experienței utilizatorului cu catalogul nostru.

7. Devine o necesitate stringentă pentru nivelul național al sistemului bibliotecar și al celui internațional care girează aceste probleme pentru a produce un nou model integrat de catalogare pentru mediul online. Această necesitate trebuie sprijinită de dezbateri raționale, obiective și radicale în problemele de catalogare de către profesia de bibliotecar.

8. Recomandările rapoartelor revizuiesc radical și fascinant, interesant deoarece pentru profesioniști par să fie insipide. Oricum, greutatea considerabilă pentru organizarea acestor discuții trebuie să fie pe umerii organizațiilor naționale și inter-

naționale responsabile de acest sector care vor ajunge la un grad remarcabil de unanimitate în concluziile lor. Sugestiile lor ar fi esențiale pentru îmbunătățirea relevanței și valorii cataloagelor pentru utilizatorii noștri și asigurarea poziției prime a bibliotecilor în mediul online, în lumea rețelilor.

Karen Markey a publicat articolul *Catalogul online. Paradisul pierdut și Paradisul recâștigat*. Îmboldul de a scrie în *D-Lib Magazine* a fost incertitudinea comunității bibliotecare, la nivel planetar, referitoare la prezentul și viitorul direcției catalogului bibliotecii în era Google-ului și a proceselor de digitizare în masă. Autoarea trece în revistă etapele apariției și constituirii cataloagelor electronice, identificând căutările după subiecte (cerute de utilizatorii cataloagelor online), care au apărut la sfârșitul anilor '90 ai secolului trecut, și soluțiile la aceste probleme, printre care: (1) îmbunătățirea căutărilor prin utilizarea căutării probabilistice post-booleane; căutări cu corectarea automată a termenilor; obținerea unui feedback relevant; ordonare inteligentă; adăugarea cuprinsului cărții; reducerea căutărilor eșuate, prin extinderea catalogului online cu fulltext, ale articolelor din reviste și alte periodice, din enciclopedii, disertații, documente guvernamentale etc.; sporirea strategiilor de căutare prin utilizarea clasificării bibliotecare.

Cercetătoarea Karen Markey afirmă că există o a doua șansă de redesign al catalogului online și avansează trei propuneri în acest sens: (1) utilizarea căutării probabilistice post-booleane pentru a asigura precizie căutării și relației cu textul integral al cărților digitizate; (2) catalogare pe subiecte, oferind utilizatorului avantajul de a recunoaște ce vrea sau ce nu vrea în cursul sesiunii de căutare; și (3) catalogare calificată, pentru a permite utilizatorului să-și managerieze rezultatele căutării, ale recuperărilor în funcție de nivelul său de înțelegere și expertiză în domeniul căutării și accesului.

În cele patru rapoarte, nominalizate la început, sunt destule argumente de convingere să abandonăm cataloagele locale în favoarea cataloagelor unificate, partajate, bazate pe parametrii sectorial, național, transnațional, care să conțină sporiri, intensificări semnificative, cu o foarte bună vizibilitate în mediul rețelilor și cu eliminarea efortului ineficient de duplicare. Esențial în realizarea acestor sarcini este ca ele să se realizeze într-un timp foarte scurt.

La fel esențial rămâne ca bibliotecile să-și definească grupurile lor de utilizatori, necesitățile lor și toate grupurile potențiale. Circulația și furnizarea rapidă a materialelor bibliotecii către utilizatori trebuie să fie standardul calității serviciilor și nu plinătatea datelor catalogate. Cataloagele trebuie să implementeze particularități, detalii, elemente, caracteristici interactive ca eticheta, adaosul, comentariile, revizuirile, recenziile și recomandările.

Înregistrarea catalografică, cere modelul redefinit, de autorii citați ca și de către experți, autori ai celor patru rapoarte, trebuie să fie simplificată la un set de elemente de bază ca să poată sprijini efectiv descoperirea, navigarea, identificarea, diseminarea, partajarea resurselor, legături și registre de control. Bibliotecile trebuie să obțină cât mai multe date reutilizate disponibile la punctele de selecție sau generate automat. Prelucrarea manuală a materialelor, crearea manuală a datelor trebuie să fie rezervate pentru ordonare, distribuție, comandă, repartizare, receptare, revendicare și catalogare în situații când este singura opțiune posibilă. Crearea, constituirea locală trebuie eliminate în favoarea acceptării mai mult a copiilor catalogate deja cu posibilitatea de a nu mai revizui și modifica. Bibliotecile trebuie să abandoneze încercarea de a elabora analize și vedete de subiect comprehensive manual în favoarea cuvintelor-cheie ca vedetă de subiect.

Alt punct de vedere asupra cataloagelor solicită ca bibliotecile să îmbogățească cataloagele cu servicii, cu opțiuni ca „mai

mult decât atât", „încasează", liste de cărți noi, treceri în revistă. Trebuie să se recurgă mai des la utilizarea sugestiilor „vedeți și...", „vezi în locul...". Nivelul relevanței trebuie să fie condiționat de rezultatele obținute.

Descoperirea cărților, revistelor, articolelor din reviste și a resurselor digitale trebuie federalizate. Utilizatorul trebuie legat la fulltext oriunde este posibil. Cataloagele trebuie să furnizeze sumare și extrase. Sumarizarea căutărilor să fie cât mai vizibilă, ideal ar fi ca rezultatele să fie ca niște spoturi scurte, ca publicitatea din Google. Catalogatorul trebuie să înțeleagă utilizarea comună a termenilor și să cântărească rezultatele raportate la acestea.

Ar trebui să fie posibilă rafinarea căutării prin navigare fațetată, filtrând rezultatele în mai multe căi. Bibliotecile trebuie să elaboreze, să dezvolte sisteme ca cele de la Amazon. Cataloagele trebuie să fie ca LIBRARYTHING, care beneficiază de avantajul celor 16 milioane de utilizatori ce generează adaosuri, sugerează autorii citați.

Bibliotecile, la fel, trebuie să dezvolte / să elaboreze un **ghid online de subiecte** ca instrument de autoritate cu legături la informații de felul Wikipedia, specializat pe web și în resursele bibliotecii. Subiectele trebuie atașate raportându-se la nivelul de complexitate – pentru începători, pentru experți. La fel, trebuie încorporate și linkuri la citări și recenzii. Cataloagele trebuie să asiste căutătorul de informații, de resurse prin furnizarea unor mișcări, mutări și sugestii într-un fel comercial, dar dezinteresat.

Referitor la serialele bibliotecii se propune ca, ținându-se cont de cerințele utilizatorilor pentru conținutul acestora, în cataloagele bibliotecii să se încorporeze accesul la cuprins și conținut. Suntem într-un totu de acord cu afirmația că bibliotecile au cheltuit ani mulți cerând de la programatori un soft care să le rezolve problemele, dar mai puțin, sau deloc, problemele utilizatorilor. Epicentrul dezvoltării sistemelor de management bibliotecar trebuie să fie mai întâi de toate utilizatorul. Sistemul trebuie să fie

orientat spre utilizator și toate sectoarele interesate de nivel național, internațional, sectorial să susțină această abordare.

Mapamondul biblioteconomic, după cum vedem, discută, propune, caută, găsește și recomandă soluții de îmbunătățire a catalogului bibliotecii. Încercările timide și nivelul abordării acestui subiect în domeniul biblioteconomic în Republica Moldova mă duc la gândul că **generațiile următoare vor găsi programe bazate pe DOS sau TinLIB în bibliotecile noastre.**

Referințe

1. Antelman, Kristin; Emily, Andrew K. Lyne, and Pace. 2006. Toward a Twenty / first Century Library Catalog. In: Information Technology & Libraries. 2006, nr. 25, 3 sept., pp. 128-139.
2. Calhoun, K. Changing the nature of the Catalog and its Integration with Other Discovery Tool, Library of Congress, 2006. Disponibil: <http://www.evangelibraries.com/wp-content/uploads/2010/04/The-Changing-Nature-of-the-Catalog-A-Response-to-Calhoun-Mann-and-Yee.pdf>
3. Calhoun, K.; Cantrell, J.; Gallagher, P.; Hawk, J. Online Catalogs: What Users Want and Librarians Want, OCLC 2009.
4. Chad, Ken. Creating Catalogues: bibliographic records in a networked world, Rethinking the catalogue, National Library of Australia 2007. Disponibil: <http://tinyurl.com/y8lfx9>
5. Dempsey, Lorcan. The Library catalogue in the new discovery environment. Some Thoughts... Disponibil: <http://www.ariadne.ac.uk/issue48/dempsey>
6. Flynn, Martin. From Dominance to Decline? The future of bibliographic Discovery, Access and Delivery [citat septembrie 2010]. Disponibil: www.ifla.org/en/ifla/76
7. Mann, Thomas. The Changing Nature of the Catalog and its Integration with Other Discovery Tools. Final Report. Prepared for the Library of Congress. Critical Review. April 3. Disponibil: <http://www.guild2910.org/AFSCMWathIsGoingOn.pdf>
8. Markey, Karen. The Online Library Catalog. Paradise Lost and Paradise Regained? În D-Lib Magazine. 2007, vol. 13, nr. 1/2 (ian.-febr.).
9. Payne, Geoffrey. Future Library Systems: Beyond the Electronic Card Catalogue. Disponibil: <http://www.vala.org.au/vala2000/2000pdf/Payne.PDF>
10. <http://www.librarything.com>